

allzumenschliches“) nebo obraty (neologismy) typu „Netzwerk der Wissenschaften“, zaujme nás především používání klíčového slova „věda“ (Wissenschaft), které je tu užíváno (bez jakéhokoliv vysvětlení či komentáře) pro středověké obory a disciplíny aristotelského univerzitního kurzu stejně jako pro ryze novověkou odbornou vědeckou činnost. Za tímto výrazivem stojí (mlčky) předpoklad, že jde o tu samou vědu, jakou známe z novověku, že obsah a odborné pojmosloví zůstává stejné jako před staletími, že imanentní vědě je přece už sama vědecká práce, „vědeckost“ a vědecká činnost jejich protagonistů. Že k tomu svádí zdánlivá neměnnost univerzity, na níž se většinou vědecká činnost odehrává, je jedna věc, že se jedná o příklad anachronistického výkladu letitého pojmu, snad dokonce jeden z nejtypičtějších příkladů ahistorického a anachronistického pojetí minulosti, je však daleko významnější! Velmi užívané, původně albertovské slovní spojení „amor sciencie“, je dalším příkladem obdobného přístupu, zvláště je-li přímo spojováno s oním humboldtovským „Bildung durch Wissenschaft“.

Nechci rozhodně upírat přínosnost studií o šíření arabské vědy ve středověku, badatelské výsledky při hledání počátků odborné práce ve středověkých kláštřích nebo upozornění na shody a vzájemné ovlivnění kulturních proudů ve středověku, na místě je však varování specialistům jednotlivých vědních disciplín, aby při hledání kořenů svých oborů nepozorovali jejich středověké počátky „optikou dnešních dnů“. Stejně tak bych v žádném případě nechtěl snižovat přínos pracovních postupů, metod a badatelských výsledků středověkého učence na tak významném příkladu jako byl Albert Veliký, na místě je však upozornění, že cíl a způsob odborné práce ve středověku a novověku jsou zcela odlišné.

Na jedné straně se nám tak připomíná ona známá parola, že „největším neštěstím univerzitních dějin je, že je ‚dělají‘ absolventi dnešních univerzit“, na straně druhé se se vši naléhavostí připomíná význam mezioborové spolupráce, která je přirozenou součástí přírodních a exaktních věd už dlouhou dobu, v historických disciplínách je však stále spíš „míjením se výzkumu“ – specialisté jen zřídkačdy čtou práce historické a historici jen zřídkačdy vezmou do rukou práce specialistů jiných vědních disciplín.

Michal Svatoš

doi: 10.14712/23365730.2018.60

Die Thun-Hohensteinschen Universitätsreformen 1849-1860. Konzeption – Umsetzung – Nachwirkungen, hg. von Christof Aichner – Brigitte Mazohl
Veröffentlichungen der Kommission für Neuere Geschichte Österreichs 115,
Wien – Köln – Weimar, Böhlau Verlag 2017, 424 s., ISBN 978-3-205-20411-4

Rakouské školství, zejména pak vysokoškolské, svíralo v polovině předminulého století – na rozdíl od moderního přístupu v některých okolních zemích – prokletí zastaralého, vlastně do značné míry ještě středověkého scholastického drilu, který postihoval nejvíc artistické-filozofické fakulty. Nebezpečí naprostého zaostávání a potřebu změny vycítil v době revolučního kvasu roku 1848 mladý, dnes bychom řekli dynamický, rakouský ministr kultu a školství, děčinský hrabě Lev Thun (1811–1888). Nechal proto vyslat mladého V. V. Tomka do Francie, jehož zpráva na něj udělala dojem. Čeští historici mají v paměti (rakouští méně), že (při nejmenším částečným) důsledkem toho byl vznik Ústavu pro rakouský dějepis v r. 1854 (Institut für österreichische Geschichtsforschung).

Je nepochybné, že jednou konferencí a jednou publikací není možno tehdejší situaci a zejména průběh změn v oné kritické polovině 19. století v rakouském mocnářství zvládnout. A to tím spíše, že tehdy šlo o konglomerát naprosto heterogenních entit. Tři byly ve vlastním Rakousku (Vídeň, Štýrský Hradec a Innsbruck), po dvou v Itálii (Pavie a Padova), v polských oblastech – Haliči (Krakov a Lvov) a v českých zemích (Praha a do druhé poloviny 50. let též Olomouc). Nicméně každý krok, který shrnuje poznatky, resp. akcentuje nové postupy, je vítán. Proto je třeba ocenit iniciativu rakouské Komise pro novější rakouské dějiny, která zorganizovala v r. 2013 na innsbrucké univerzitě mezinárodní kolokvium, kde vedle obecněji formulovaných problémů se dostalo v monografické zkratce na většinu z výše uvedených univerzit. Chybí ale Lvov a překvapivě i Vídeň, i když ta se objevila porůznu v statích obecnějšího rázu. Ovšem vzhledem k tomu, že knize není připojen místní, ale jen osobní rejstřík, je orientace v tomto směru poměrně obtížná. Zato je podána více než třicetistránková bibliografie, leckdy ale titulů s tématem nesouvisejících (jen ilustrativně: D. Leśniewska o německé kolonizaci ve středověkém českém státě či Lacinovo Hospodářství v českých zemích po r. 1880 aj.), na druhé straně postrádám ale, byť jen přehledné, dějiny pražské univerzity Václava Novotného, přímo bolestně pak Kazbundovy Dějiny stolice dějin na pražské univerzitě, resp. jejich druhý díl z r. 1965 (jak se o tom ještě zmíním níže), ale i práce cizí (Friedrich Paulsen aj.).

Sborník má čtyři následující oddíly: *Einleitung*, *Konzeption der Reformen*, *Die Umsetzung der Reformen* a *Nachwirkungen und Rezeption der Reformen*. Není samozřejmě možno věnovat soustavnou pozornost jednotlivým studiím, je jich celkem patnáct, nicméně těm obecněji koncipovaným a pak statí věnované pražským poměrům ano.

Christof Aichler a Brigitte Mazohl („*Für Geist und Licht – das Dunkel schwand*“). *Die Thun-Hohenstein'schen Universitätsreformen*, s. 13–27) si jako motto vybrali verš z oslavné básně innsbruckých studentů z r. 1854. Sledují přitom zejména pozadí reformního úsilí, které se pojí s Thunovým okolím, v němž hrál významnou roli zejména domácí Franz Serafin Exner, z Berlína povoláný Hermann Bonitz a nám dobře známý Alexander von Helfert. Walter Hoflechner zasazuje Thunovy reformy do širšího kontextu zejména v souvislosti s jeho odstupem od konkordátu s církví (*Die Thun'schen Reformen im Kontext der Wissenschaftsentwicklung in Österreich*, s. 28–52).

Příspěvky druhého oddílu stačí v podstatě jen zaregistrovat, protože jejich názvy vysvětlují zřetelně o svém zaměření: Franz Leander Fillafer, *Leo Thun und die Aufklärung. Wissenschaftsideal, Berufungspolitik und Deutungskämpfe* (s. 55–75), Mitchell G. Ash, *Wurde ein „deutsches Universitätsmodell“ nach Österreich importiert? Offene Forschungsfragen und Thesen* (s. 76–98) formuluje své názory do tří tezí, které o jeho bezprostředním vlivu hovoří s velkým odstupem. Thomas Maisel, *Lehr- und Lernfreiheit und die ersten Schritte zu einer Universitäts- und Studienreform im Revolutionsjahr 1848* (s. 99–117).

Třetí oddíl je věnován prosazení, či spíše prosazování reformy v konkrétních prostředích jednotlivých univerzit. Alois Kernbauer tak činí v rámci štýrskohradecké univerzity (*Prinzipien, Pragmatismus und Innovation: Die Umsetzung der Thun'schen Reform an der Universität Graz*, s. 121–152), Christof Aichner v Innsbrucku (*Aspekte der Thun'schen Reformen an der Universität Innsbruck*, s. 153–178).

U statí Milady Sekyrkové o Praze je třeba se blíže zastavit (*Die Thun'schen Reformen an der Prager Universität*, s. 179–197). Poněkud překvapuje, že autorka věnuje velkou, snad až příliš velkou pozornost rekapitulaci předchozího vývoje, i když naopak vítaně vtahuje do

kontextu i pražské vysoké technické učiliště a Jednotu k povzbuzení průmyslu v Čechách. Ta ale měla přece jen omezený vliv jen na několik stolic juristické fakulty. Z odkazů na tzv. „Velké“ Dějiny Univerzity Karlovy (s. 187) získává čtenář dojem, jako by šlo o německou publikaci, i když v obecné závěrečné bibliografii, kde jsou citovány všechny čtyři svazky, je to správně. Jinak věnuje hlavní pozornost statistickým údajům o počtu profesorů resp. studentů na jednotlivých fakultách před thunovskými reformami, během nich, ale postupuje až do počátku století dvacátého. O vlastním průběhu reformy konstatuje sice, že probíhal „reibunglos“, nicméně konkrétněji se nevyjadřuje. Jako exemplární případy pak vítaně představuje J. E. Purkyně a Konstantina Höflera. Oprávněně konstatuje, že v rámci výše uvedených univerzitních dějin otázka Thunovských reforem v turbulenci revolučních činů do značné míry zaniká. Lze ale konstatovat, že kdyby byla použita 2. díl neprávem zapadlých Dějin stolice dějin na pražské univerzitě Karla Kazbundy (Praha 1965), byla by měla k dispozici jejich podrobný a kvalifikovaný rozbor, jehož širší znalost vzhledem k jedinečnosti Kazbundových podkladů z mezitím zaniklých archiválií vídeňského Justičního paláce, a ovšem i způsobu podání by byla více než vítána. Že má nejen obecný, ale i na Prahu cílící význam (zejména s. 25–45), je totiž mimo jakoukoliv pochybnost.

Maria Stinia podává přehlednou studii o jagellonské univerzitě v Krakově (*Die Jagellonische Universität in der Ära des Ministers Leo Thun. 1849–1860*, s. 198–221). Dva maďarští autoři pojednávají o uherských problémech resp. studentské migraci v polovině 19. století (Attila Szilárd Tar, *Die ungarischen Rechtsakademien in den 1850er Jahren*, s. 222–239, a László Szöghi, *Die Veränderungen des ausländischen Universitätsbesuches ungarländischer Studenten in der Zeit der Thun'schen Reformen 1849–1860*, s. 240–257). Druhý z autorů přináší zajímavá čísla, mezi nimiž Praha zaujímá 10. event. 9. místo; nepochybně tu šlo zejména o studenty slovenského původu (s. 242).

Poslední dvě stati jsou věnovány Lombardii a Venetu: Alessandra Ferraresi, *The mixed fortunes of the university reforms in Lombardy-Venetia after 1850. The case of Pavia*, s. 258–283, a Valentina Chierichetti – Simonetta Polenghi, *Die Thun-Hohenstein'sche Reform und das lombardo-venetianische Gymnasialsystem. Aspekte und Probleme*, s. 284–313.

Dvě stati posledního oddílu jsou už spíše biografického rázu. Jan Surman rekonstruuje recepci hlavního hrdiny knihy, tedy Lva Thuna, ve vnímání polské historiografie (*Leon /sic!/ Thun in der polnischen Historiographie: zur Tradition der Geschichte*, s. 317–346), a Johannes Feichtinger – Franz Leander Fillafer (*Leo Thun und die Nachwelt. Der Wissenschaftsreformer in der österreichischen Geschichts- und Kulturpolitik des 19. und 20. Jahrhunderts*, s. 347–378) sledují zejména recepci a míru aktuálnosti Thun-Hohensteinova odkazu, který byl sice dilem jen několika málo let, ale ovlivnil kulturní a vědeckou scénu střední Evropy více než co jiného.

Celkové zhodnocení sborníku není ani zapotřebí. Jako je tomu u podobných publikací, lze se tu setkat se statěmi jak analytickými, tak, i když méně, syntetizujícími, při čemž ovšem na velký synteticko-analytický obraz tématu stále čekáme.

Ivan Hlaváček

doi: 10.14712/23365730.2018.61